

Normkritiska perspektiv på självskada

Fem fiktiva personbeskrivningar – om normer, myter och möjligheter

Vi tror att många har tankar och funderingar kring normer, värderingar och föreställningar kopplade till självskadebeteende. Vi tänker också att det är lättare att komma igång med en diskussion ifall det finns konkreta situationer att förhålla sig till: därför har vi tagit fram fem fiktiva personbeskrivningar, som med namn och livsberättelser gör området ”normer och självskadebeteende” konkret.

Börja med att läsa de fem fiktiva fallen Hanna, Robin, Kim, Agnes och Samir. Diskutera därefter varje enskilt fall utifrån frågorna:

- 1. Hur kan samhällsnormer ha haft en negativ påverkan på dessa fem personers tidigare vårdupplevelser?**
- 2. Vad behöver jag vara uppmärksam på för att inte förstärka dessa upplevelser?**

För att komma igång kan ni titta på ett exempel på hur en diskussion kring normer kan se ut kopplat till ett av de fiktiva fallen. Efter de workshops som hölls under konferensen *Våldsamt och vårdslös eller sårbar och skör?* sammanställde vi diskussionerna kring fallet Agnes. Detta är ett exempel på hur olika samhällsnormer blir synliga genom att reflektera kring en persons livsberättelse.

HANNA

Hanna är 17 år. Hon läser vård- och omsorgsprogrammet på gymnasiet men är inte där så ofta.

Hanna bor med sin mamma som dricker för mycket och har svårt att sköta sitt jobb. Hon har aldrig träffat sin pappa. Hanna har två yngre halvsyskon. Syskonen är omhändertagna och placerade i familjehem.

Efter att några tjejer i klassen har sett hennes ärr har de skrivit om henne på Facebook – de har kallat henne för dramaqueen och att hon bara vill ha uppmärksamhet.

Hanna är nu inlagd på psykiatrisk avdelning efter att ha skadat sig illa med risk för livet.

Det framkommer att Hanna är lesbisk men hon har inte berättat det för någon.

Den enda personen som Hanna upplever har sett henne, är skolsköterskan och till henne har hon gått för några samtal. Det är sjuksköterskan som har hjälpt henne vidare till sjukvården.

ROBIN

Robin kommer in på akuten med polis efter ett gängbråk.

Han har hjärnskakning, tre brutna revben och sår på ryggen efter att ha blivit knivskuren.

När Robin undersöks upptäcks också ärr på låren.

Det är tredje gången Robin är på akuten det här året. Robin remitteras till en självskadeenhet inom öppenvården. Han kommer motvilligt till samtalen.

Han får diagnosen ADHD.

Robin är 21 år gammal och bor i egen lägenhet.

Han drömmer i hemlighet om att bli lärare. Idag lever han på försörjningsstöd.

Kompisgänget är viktigt för Robin, han träffar sällan sin familj.

KIM

Kim är 25 år och benämner sig som queer. Kim vill bli kallad hen.

Kim bor i ett kollektiv och är sjukskriven från sina studier i statsvetenskap.

Kim är uppvuxen i ett litet samhälle i Småland med mamma, pappa och tre syskon. Familjen har mycket svårt att acceptera Kim som hen är, de vill inte träffas.

Kim har blivit misshandlad och kränkt av en grupp okända män under fredagskvällen och

kommer tillsammans med en vän till psykakuten under söndagen på grund av ångest. Under samtalet framkommer att Kim skurit sig under en längre tid.

AGNES

Agnes går första året på gymnasium.

Hon kommer till ungdomsmottagningen för att få p-piller och under rådgivningssamtalet ser barnmorskan att hon har ärr på armarna.

Barnmorskan hänvisar Agnes vidare till kuratorn på ungdomsmottagningen. Under det första samtalet hos kuratorn framkommer det att Agnes har höga krav på sig själv. Hon pluggar hårt, tränar på gym och springer flera gånger i veckan.

Båda föräldrarna har höga befattningar inom internationella företag och reser mycket. Agnes har två äldre syskon som båda pluggar på universitetet och har flyttat hemifrån.

SAMIR

Samir är 22 år och träffar en läkare på en behandlingsenhet för att förnya sitt recept. Samir äter sedan ett år antidepressiva. Han har också regelbundna samtal med kurator.

Samir kom med sin familj till Sverige från Irak som fjortonåring.

Under asylprocessen mådde Samir mycket dåligt, det var under åren på asylboende som han började skada sig själv.

Idag har hela familjen fast uppehållstillstånd. Föräldrarna talar lite svenska, de har inget socialt nätverk.

Samir bor fortfarande hos föräldrarna och jobbar på ett café.

Han känner sig ganska ensam men har kontakt med andra genom spel på nätet.

Diskussionsexempel ur Fem fiktiva personbeskrivningar

AGNES

Agnes går första året på gymnasium. Hon kommer till ungdomsmottagningen för att få preventivmedel och under rådgivningssamtalet ser barnmorskan att hon har ärr på armarna. Barnmorskan hänvisar Agnes vidare till kuratorn på ungdomsmottagningen. Under det första samtalet hos kuratorn framkommer det att Agnes har höga krav på sig själv. Hon pluggar hårt, tränar på gym och springer flera gånger i veckan. Båda föräldrarna har höga befattningar inom internationella företag och reser mycket. Agnes har två äldre syskon som båda pluggar på universitetet och har flyttat hemifrån.

Samhällsnormer som kan ha påverkat Agnes och som kan ha påverkat hur hon blivit bemött

Hälsonormen

Hälsonormen är stark idag och det kan dagligen läsas i media hur vi borde sköta vår kropp för att leva upp till dessa normer. Det finns en förväntan att vi ska vara vältränade, att vi ska äta rätt och att det ska synas på våra kroppar att vi lever ett sunt liv. Det kan till och med skapa en slags kulturell prestationsångest. Det finns också en föreställning om att vi mår bra om vi följer alla råden och lever upp till hälsonormen. Den som uppfyller hälsonormen och ändå inte mår bra kan känna sig dubbelt misslyckat. Det finns också en hårfin gräns mellan en person som anses uppfylla hälsonormen och en person som anses överdriva normen och därmed anses vara sjuk. Denna gräns mellan frisk och sjuk är flytande. Dessutom finns det en hårfin gräns mellan en person som anses reagera sunt när hen vänder sig mot hälsonormen och en person som anses vara sjuk för att hen inte kan hantera normen. Hur ser du på Agnes?

Könsnormer

Det finns många samhällsnormer om hur flickor/tjejer bör vara. En tjej ska vara duktig i skolan, ha högra krav på sig/vara ambitiös, vara social, vältränad, se ut på ett visst sätt och så vidare. Idag talas det också om ”girlpower”. I jämställdhetens namn ska tjejer ta för sig, vara självständiga och ta ansvar för sitt liv. Många unga kvinnor upplever en enorm press. Samtidigt

som många vuxna ser hur pressade unga kvinnor är, är det ändå svårt, även för vuxna, att bortse från idealbilden av en tjej. Det kan leda till att många tjejer upplever att de inte ska anstränga sig så mycket, de ska inte vara stressade men likväl passa in i normen av den lyckade tjejen. Hur bemöter du Agnes?

Normer kopplade till social ställning

Det finns dels föreställningar om att föräldrar i välbärgade familjer inte har tid att umgås med sina barn och dels föreställningar om att barn från välbärgade familjer är mer lyckade och framgångsrika än andra barn. Det kan finnas en förväntan att barn/ungdomar från familjer med hög social status själv ska lyckas i livet och att de är bortskämda om de inte gör det. När flera personer i familjen är högutbildade kan det skapa förväntningar på att alla i familjen ska vara/bli det. Det finns också en normbild av att hög social ställning innebär att det finns resurser, ett socialt nät och stöd för både barn och vuxna. Vad förväntar du dig av Agnes?

Vad behöver du vara uppmärksam på för att inte förstärka normers (negativa) påverkan?

För att kunna bemöta Agnes förutsättningslöst och inte förstärka samhällets förväntningar på Agnes behöver du reflektera över hur du ser på henne. Är det du tänker Agnes eller din bild av Agnes? Hur bemöter du Agnes utifrån de föreställningar du har om henne? I vilken grad präglas dina tankar om Agnes av föreställningar som du har om tjejer i allmänhet, eller ungdomar från familjer med hög social ställning, eller personer med höga prestationskrav på sig själva...? Och hur påverkar det din syn på Agnes självskadebeteende?

Vilka antaganden gör du om:

- Agnes resurser
- hennes krav på sig själv
- hur hon hanterar familjesituationen
- hennes personliga egenskaper
- hennes ansvarstagande (gentemot sig själv, familjen och andra)
- hennes självkänsla

- hennes känslor (bland annat gentemot vårdpersonal)
- hennes sociala stöd
- hennes framtidsutsikter
- orsaken till Agnes självskadebeteende...?